

մարդ անուանեցի՝ Վերջին տարիներուն՝ ութսունամեայ, կ'աշխատէր ամփոփել և հրատարակել իր գործերնները ստուար հատորներու շարքի մը մէջ. զծրախտաբար մահը թոյլ չտուաւ որ լրացնէ:

Իր ընդարձակածաւալ գիտութիւնը միշտ լծորդուած մնաց տեսակ մը պայծառ և գործուն իրականութեան. այնու հանդերձ որ ինք լուսաշող գաղափարականներու մարդն եղաւ, անոնց փառաբանողն, հոգեկան մեծութեան երգիչը, Լայնամիտ և ընդարձակախոհ, ուզեց ընդգրկել իր մէջ մարդկային բոլոր ձկտութիւնները, բոլոր սէրերն և զգացումները. ջատագով ու ծաւալող եղաւ ամէն տեսակ ազատութեան և թոյլտուութեան, քալեց իր հաւատքին շաղով քան երջանկութեան՝ որ իր սրբտին մէջ ընծիւղած էր: Փափագող և ծաւալի գերագոյն ճշմարտութեան՝ անդու ձկտեցաւ անոր, բայց զառամեալ յոյսերով. խորապէս լաւատես ու երազկոտ անձ մը, բաւականացաւ միայն որ իր հոգին սրարբի համամարդկային սիրոյ և երաշխակցութեան բարոյական գգուանքներու զմայլանքին մէջ, ու այնպէս աշուին փակեց ստուերոտ՝ ճշմարտութեան ծաբաւով:

ԽՄԲ.

«ԱՐՄԻՆԻԱ ԵՒ ԱՐՄԻՆԱ»

«Բազմավէպ»ի մարտի ամսաթիւին մէջ ուրախութեամբ տեսայ պր. Յակոբ Գրիգորի նկատողութիւնը վերոյիշեալ երկու բառերու մասին: Բոլորովին իրաւունք ունի պր. Յակոբ Գրիգոր գիտել տալու որ Բրոք. Լենճան-Հաուքի թ. Բ. Հատորին մէջ ունէ ակնարկութիւն չ'ընէր Վայսբախի զործածած ձեւերուն, այլ և յիշէ որպէս հեղինակաւոր աղբիւր:

1. Ի գիտութիւն պր. Յակոբ Գրիգորի, կը փութամ զնկարանէ որ Բրոք. Լենճան-Հաուքի թ. Բ. Հատորին մէջ ունէ ակնարկութիւն չ'ընէր Վայսբախի զործածած ձեւերուն, այլ և յիշէ որպէս հեղինակաւոր աղբիւր:

Իս ալ օգտուելով մեծանուն գիտնականի ծանօթ հրկատարութիւններէն, իմ յօդուածիս մէջ յառաջ բերած էի արտագրութեանց այդ ձեւերը:

Գծրախտաբար ոչ գիտական թերթերու հայ գրաշարները և որոշ լափով ալ խմբագիրները, առհասարակ ցոյց չեն տար անհրաժեշտ հոգածութիւն ուղիղ տպելու իրենց անձնօթ բառերու անունները: Անոնք փոխանակ գիր առ գիր ընդօրինակելու ձեւագրէն, յաճախ կը յանդգնին «Նոյն իսկ սրբագրել» հեղինակի գրուածքը:

Գուցէ ուշադիր ընթերցողները տեսան թէ քանի՜ քանի այդպիսի տպագրական սխալներ գործուած էին այն յօդուածաշարքին մէջ զոր հրատարակեցի «Ապագայ»ի մէջ մեծանուն բարեկամս Բրոք. Լենճան Հաուքի «Armenien einst und jetzt»ի Բ. հատորի մասին:

Յիշելով միմիայն քանի մը հատ, բաւական է յառաջ բերել հետեւեալ տպագրական սխալները: Իմ գործածած խաթիթի ձեւը տպուած էր իբրեւ խտտէ, Տիտոս Լիւիոսը՝ տպուած էր իբրեւ Տիտոս Լալիոս, Սարաբոն՝ իբրեւ Աղգարոն, Ասուր-Հազրի-Բալ եղած էր Ասուր-Պանի-Բալ և հակադարձաբար. և այդպիսի շարք մը սխալներ թէ՛ ծիծաղելի կը դարձնեն գրողը և թէ՛ կը պակսեցնեն գրութեան գիտական ճշգրտութիւնը:

Երախտապարտ եմ «Բազմավէպ»ի յարգելի խմբագրութեան և պր. Յակոբ Գրիգորի, որ այս կերպով ինձ ընծայեցին առիթ մը սրբագրելու այդ տպագրական սխալները:

Երևան
15 Մարտ, 1927

ԱՐԵՎԱ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Հ. Վ. ՀԱՅՈՒՆԻՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԵՒ ԱՐՄԻՆԱ

I. Muyldermans' Le Muséon թերթի 18. հատորի 2-4 պրակներուն մէջ ուսումնասիրութիւն մը հրատարակած է, յետոյ առանձին հատորի ալ վերածուած, հայ եկեղեցական տարազին վրայ, իր տեղեկութիւնները քաղելով Հ. Վ. Հայցունի «Պատմութիւն հին հայ տարագրին» գրքէն. այդ ուսումնասիրութեան յառաջաբանը՝ ուր գնահատական տողեր ունի Հեղինակը Հայ բազմահմուտ հասխօսին նկատմամբ, կը ներկայցնենք Բազմավէպի ընթերցողներուն:

Ի ՄԱՀԱՐՅԱՆՆ ՄԱՐԳՐԵՍ ԳՈՒՅՈՈՒՄՅԱՆՆ՝

«Պատմութիւն հին Հայ Տարազին, զոր հրաւորարկեց Հ. Վ. Հաջուհի, տեղեկութեանց ճշտութիւն և վաւերագրական այնպիսի մեծ արժէք մը կը ներկայացնէ, որ հեղինակին գերիւն վերայ համոթիւնը ցոյց կու տան իր ծրկը լուսաբանելու համար, Հայ հնախօսը կատարած է մանրակականերու, մետաղներու, կնիքներու և դրամներու վերաբարեգրութիւններ, որոնք ոչ միայն գիտական այլ նաև գեղարուեստական փայլ մը կ'ընծայեն այդ գործին: Առաջին երկար մասի մը մէջ քաղաքային տարազին վրայ խօսելէն յետոյ, Ս. Ղազարու գիտուն զբաղարանակետը կ'ուսումնասիրէ՝ երկրորդ մասին մէջ, եկեղեցական զգեստաւորումը:

Սրբազան հանգերծից նկատմամբ դրուած ծանօթութիւնները շատ կարևոր նպաստ մը կ'ընեն ձեռնի ծխաբանութեան պատմութեան՝ որու օգտակարութիւնը պատմաբաններէ ընդունուած է: Որով նպատակս եղաւ առնել Հեղինակին համբերատար խուզարկումներն ու ներկայացնել ընթերցողիս ալ՝ որ հայերէնի հետ ըստանութիւն չունի:

Ուսումնասիրութեանս ընթացքին տեսայ, մի քիչ զարմացով, թէ ինչպէս ծխական հայ բառերուն իմաստն յաճախ վրիպած էր մեր լաւագոյն հայերէնագէտներէն ալ, օր. Տըլորիէն, Պրոսէն: Արի՞թ պիտի ունենաք անդրադառնալու թէ ինչպէս «Եւսփոյառ»-ը՝ որ Քր. Chasubles կը նշանակէ, իրենք նոյնացուցած են anube, chapek և pallium-ի: Տեսայ նաև թէ արևմտեան գիտուններ, հայ ծխական զգեստաւորութեան պատկերացող մանրանկարներու ուսումնասիրութեանց մէջ ստեղծ անճիշտ բացատրութիւններ տուած են:

Այս նկատողութիւնները զիս համոզուցին թէ սոյն աշխատութիւնս հրատարակելով օգտակար բան մ'ըրած կ'ըլլամ, այն պատճառաւ չի կրնար զանց ընել, թէ և տակաւին նիւթը կատարելապէս ուսումնասիրուած չէ որ առակ ըլլայ վայելուչ և վերջնական ցուցադրութեան մը, ըսելով ինչ որ կ'ուզուի կամ կարելի է գիտնալ:

Հոս ջերմ շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ վենետիկայ Միխիթարեան Հ. Վ. Հաջուհի, որ լոր այն ծանօթութեանց և սրբազրութեանց համար որ ուսումնասիրութեանս ընթացքին իրեն կը պարտիմ: Ինք յօժարակամ կարգաց աշխատութեանս ձեռագիրն և ինծի տրամադրեց այն պատկերները զոր իւր գիրքի այս մասին կցած է:

Որ ընդ տրիսուր այս ցուրտ շիրմիս հովանեաւ Սարգիս մեծ վաճառականն հանգեաւ: Իր նա բոլոր հասարակաց սիրելի, Բարեբարոյ բնութեամբ իւրով զովանի. Ըզբազում ամս հոգաբարձու մեծաշնան Ընտրեալ եղել վարժարանին Մետրովպեան. Եւ թաղական Առնեսպետ մինչ եկաց,

Մարգրիս Գույումճեան

Սերտի մրտօք ի սէր ազգին ծառայեաց, Կոյեաց յանկարծ ի յերկնուստ ձայն Արարչին Անցեալ ծրարել յերկնից խորան լուսարփին, Ուր ի կայանըս անմահից սուրբք համայն Բերկրապատար ուրախանան յաշիտեան: Սակայն ի սուգ անմրիթիթար աշխարհն Ամուսին իւր և զաւակունքն համօրէն. Ըզնա յիշեն տարեւըս ամէն ի լալին Սաղարթագեղ ծառոց անգամ սօսալին Աւաղ եթէ զցօղ արտասուաց միշտ ձօնեն Անուշտ ընդ օդս սրսկեալ նանիթ յընդոցն. Կամ բոլորիւք վարդից պըսակս յօրինմամբ Գեղապանոյճ զարդարիցն ըզտապան, Ծաղիկք տերեւք վաղաթարլամ խամբոսցին Անցորդ մարդկան և հեռքն ընաւ չերելին. Այլ զայս կընծայ ըզմահարձան կանգնեն արդ Դարուց ի դարս յաւերժ յանշինչ յիշատակ:

ՍՏԵՍԱՆՈ ՏԵՐԵՐԵԱՆ

1. ԴՄԵ. Հոս կը ներկայացնեց այս զամբանագիրը յարգելու համար յիշատակը Տ. Ս. Գույումճեանի, հայրն հանրածանօթ վեպագիր Մակէյ Աւելին:

ԽՄԲ.

